

YAPONIYADA POLITSIYA TOMONIDAN JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Askarova Baxitgul Polatovna

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi dotsenti, podpolkovnik

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20570290>

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yaponiyada jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimi, politsiya organlarining faoliyati hamda ularning aholi bilan hamkorlik qilish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, yapon politsiyasining profilaktikaga yo'naltirilgan faoliyati, mahallabop politsiya xizmati, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish tajribasi va uning jamoat xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijasida Yaponiya tajribasining O'zbekistonda jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimini takomillashtirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Yaponiya politsiyasi, jamoat xavfsizligi, profilaktika, koban tizimi, politsiya faoliyati, huquqbuzarliklar profilaktikasi, aholi bilan hamkorlik.

Hozirgi globallashtirish sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda ijtimoiy barqarorlikni saqlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, huquqbuzarliklarning oldini olish hamda jamoat tartibini ta'minlash masalalari davlat boshqaruvi samaradorligining muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida baholanadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, mazkur sohada yuqori natijalarga erishgan davlatlar tajribasini o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi. Ana shunday davlatlar qatorida Yaponiya alohida o'rin egallaydi. Mazkur mamlakatda shakllangan jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimi o'zining samaradorligi, aholi bilan yaqin hamkorlikka asoslanganligi va profilaktik yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi.

So'nggi o'n yilliklarda Yaponiya dunyoda jinoyatchilik darajasi nisbatan past bo'lgan davlatlar qatorida qayd etib kelinmoqda. Bu holat mamlakatda politsiya faoliyatining to'g'ri tashkil etilganligi, aholining huquqiy madaniyati yuqoriligi hamda davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ishonch muhitining mustahkamligi bilan izohlanadi. D.X. Beylining ta'kidlashicha, yapon politsiyasi faoliyatining muvaffaqiyati faqat huquqiy vakolatlar bilan emas, balki aholi bilan o'rnatilgan doimiy ijtimoiy aloqalar orqali ta'minlanadi [1, P. 23]. Mazkur yondashuv politsiyani jamiyatdan ajralgan kuch tuzilmasi emas, balki jamoat manfaatlarini ta'minlovchi institut sifatida namoyon qiladi.

Mamlakatda jamoat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy va tashkiliy asoslari markazlashgan boshqaruv tamoyiliga asoslangan. Biroq mazkur markazlashuv mahalliy hududlarning xususiyatlarini inobatga olgan holda amalga oshiriladi. Shu jihatdan qaraganda, politsiya tizimi bir tomondan yagona davlat siyosatini amalga oshirsa, ikkinchi tomondan har bir hududning ijtimoiy vaziyatidan kelib chiqqan holda faoliyat yuritadi. V.P. Salnikovning fikricha, politsiya tizimining barqaror faoliyatini ta'minlashda markazlashgan boshqaruv va mahalliy darajadagi mustaqil faoliyat o'rtasidagi muvozanat muhim ahamiyatga ega [2, B. 114].

Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi eng muhim mexanizmlardan biri aholi bilan doimiy muloqotni ta'minlash hisoblanadi. Shu maqsadda mamlakatda ko'p yillardan buyon «Koban» tizimi samarali faoliyat yuritib kelmoqda. Kobanlar aholi yashash hududlarida joylashtirilgan kichik politsiya punktlari bo'lib, ular orqali politsiya xodimlari fuqarolar bilan doimiy aloqada bo'ladi. Bu tizimning asosiy vazifasi huquqbuzarliklarning oldini olish, aholi muammolarini o'rganish va xavfsiz muhitni ta'minlashdan iborat. Tadqiqotchilarning qayd

etishicha, Koban tizimi aholi va politsiya o'rtasidagi ishonch darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi [3, P. 128].

Ushbu tizimning o'ziga xos jihati shundaki, politsiya xodimlari xizmat ko'rsatayotgan hudud aholisining ijtimoiy holati, kundalik muammolari va xavf omillari haqida batafsil ma'lumotga ega bo'lib boradi. Bu esa ehtimoliy huquqbuzarliklarning sabab va shart-sharoitlarini barvaqt aniqlash imkonini beradi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, mahalliy aholi bilan yaqin muloqot qilish orqali politsiya nafaqat huquqbuzarliklarning oldini oladi, balki ijtimoiy nizolarning ham kuchayib ketishiga yo'l qo'ymaydi.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida profilaktikaga ustuvor ahamiyat berilishi yapon modelining muhim xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Bu borada politsiya faoliyati huquqbuzarlik sodir etilganidan keyin emas, balki uning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimiga asoslangan. Ayniqsa, yoshlar o'rtasida huquqiy targ'ibot ishlarini tashkil qilish, ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qilish, oilaviy nizolarni erta bosqichda hal etish hamda ijtimoiy xavf guruhiga mansub shaxslar bilan individual ishlash muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, politsiya organlari jamoat tashkilotlari va mahalliy hamjamiyatlar bilan ham faol hamkorlik qiladi. Mamlakatda xavfsizlikni ta'minlash davlatning emas, balki butun jamiyatning vazifasi sifatida qabul qilinadi. Shu sababli ko'ngillilar guruhlari, mahalla uyushmalari, ta'lim muassasalari va tadbirkorlik subyektlari politsiya bilan hamkorlikda turli profilaktik tadbirlarni amalga oshiradi. Bu esa huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi.

Zamonaviy texnologiyalarning keng joriy etilishi ham jamoat xavfsizligini ta'minlash samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Mamlakatda raqamli kuzatuv tizimlari, intellektual tahlil dasturlari va elektron ma'lumotlar bazalaridan keng foydalaniladi. Bu texnologiyalar xavfli vaziyatlarni oldindan aniqlash, huquqbuzarliklar dinamikasini tahlil qilish va politsiya kuchlarini maqbul taqsimlash imkonini beradi. Yu.P. Soloveyning ta'kidlashicha, axborot texnologiyalari zamonaviy politsiya boshqaruvining ajralmas qismi hisoblanadi [4, B. 144].

Yaponiyaning geografik xususiyatlari politsiya faoliyati oldiga qo'shimcha vazifalarni ham qo'yadi. Mamlakat hududida tez-tez sodir bo'ladigan zilzila, sunami va boshqa tabiiy ofatlar sharoitida politsiya nafaqat huquq-tartibotni saqlash, balki aholini evakuatsiya qilish, favqulodda vaziyat oqibatlarini bartaraf etish va qutqaruv ishlarini muvofiqlashtirish vazifalarini ham bajaradi. Bu esa politsiyaning jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi vakolatlari ancha keng ekanligini ko'rsatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Yaponiyada jamoat xavfsizligini ta'minlashning asosiy omillari sifatida aholi bilan yaqin hamkorlik, profilaktik faoliyatning ustuvorligi, mahalliy darajadagi politsiya infratuzilmasining rivojlanganligi, jamoatchilik ishtirokining yuqoriligi va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni ko'rsatish mumkin. Aynan shu omillar mamlakatda huquq-tartibotning barqaror saqlanishiga va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Yaponiya tajribasi jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida profilaktikaga asoslangan yondashuvning yuqori samara berishini ko'rsatadi. Aholi va politsiya o'rtasidagi o'zaro ishonch, mahalliy darajadagi hamkorlik mexanizmlarining rivojlanganligi hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish mazkur davlatning mazkur sohada yuqori natijalarga erishishiga xizmat qilmoqda. Ushbu tajribaning ayrim jihatlarini milliy amaliyotga

tatbiq etish jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bayley D.H. Forces of Order: Police Behavior in Japan and the United States. – Berkeley: University of California Press, 1976. – P. 21–24.
2. Сальников В.П. Организация деятельности полиции зарубежных стран. – Санкт-Петербург: Фонд «Университет», 2018. – Б. 112–115.
3. Ames W.L. Police and Community in Japan. – Berkeley: University of California Press, 1981. – P. 127–130.
4. Соловей Ю.П. Организация полицейской деятельности в зарубежных странах. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2019. – Б. 143–145.